

Igy például: „Összetört, mint a karádi menyasszony.“ — A lakodalmi vacsorán nem vett részt a menyasszony. Persze érdeklődtek utána édesanyjánál, hogy mi a baja, mire azt a feleletet kapták, hogy: „Összetört a lelkem nagyon.“ Másnap tudódott ki aztán, hogy a vacsora alatt két kis fia született. Ugylátszik, nagyon is összetört. (Dankó János Székely, közlése.)

„No komám ezt megborotválta kend, mint gebeiek a harangot.“ E szóláshasonlatot akkor használják, ha valakinek a kezében összetörik valami. Magyarázata az, hogy *Gebén* az újonna megválasztott presbitérium el akarta tüntetni a réginek minden nyomát, még azt is ami a harangon volt. Neki esték hát, vésővel, kalapáccsal, hogy leszedjék a neveket, de közben a harang megrepedt és így használhatatlanná vált. (Mozga Gyula Nyíregyháza, közlése.)

„Úgy ül, mint a Rájzmány Borja.“ Egy a tehénhez nem értő szatócs kapott egyszer egy rokonától egy tehenet, mely megellett, de a szatócs nem értvén az ilyesmihez állandóan a szomszédokhoz járt jótanácsért, segítségért. A későbbi napokban jóakarátulag kérdezték tőle a falubéliek, hogy: „Micsinál a borja Rájzmány úr?“ — „Hát csak ül, csak ül,“ volt a felelet, amiből aztán a fenti szóláshasonlat keletkezett *Kótajban*. (Szabó Edith Nyírtass, közlése.)

„Összement, mint a Demjén Gábor kése.“ *Pátrohán* jó pár esztendeje történt, hogy Demjén Gábor napszámba indult el, egy rendes konyhakést tett szeredásába. Nővére azonban, anélkül, hogy erről Demjén Gábor tudott volna kicserélte egy 3 krajcáros tiri bieskára (bugyli bieska). A páskumon csodálkozva szólt társaihoz: „Nézzétek mán, hogy összement a késem. (Mozga Zoltán Nyíregyháza, közlése.)

Hogy miért mondják azt négy egymás szomszédságában lévő faluról, hogy: „Sánta *Rád*, pernyés *Kék*, vak *Megyer* és bikabőgő *Nagyhalász*,“ és hogy: „Na ez is *Tuzséron* fog megállni,“ még nem tudtam kinyomozni. Olvasóink közül talán sikerül valakinek.

Eördegh Béla.

Az állattenyésztéssel kapcsolatos szokások és babonák Pusztaföldváron

Az alföldi ember legkedvesebb állata a ló, míg a szarvasmarhának alárendeltebb szerepe van. Az állattartáshoz fűződő szokások egy része minden állatfajtaához, míg a másik része csak az egyes állatfajokhoz kapcsolódnak.

Ilyen szokás, amelyet minden állatfaj kicsinyeinél alkalmaznak, a szemmel való verés elleni védekezés. Ezért, ha idegen az istállóba lép, az apró állatokat leköpdösi. Nagy gondot fordítanak

arra is, hogy a jószág egészségét megőrizzék. Ezt a célt szolgálja az a szokás, hogy Karácsony böjtjén piros almát tesznek a kútba és arról itatják a jószágot. Éjféli miséről hazajövet aztán kivesszik a kútból az almát és minden állatnak adnak belőle egy darabkát, amitől aztán egész éven át jó egészségben maradnak. — Ugyancsak Karácsony böjtjén, ebédkor, egy kosárban szénát, zabot, kukoricát visznek be a szobába az asztal alá. Dobnak bele minden ételből egy keveset, beleteszik az asztalon maradt ételhulladékot és János napján (dec. 27.) kivisszik. Minden állatnak adnak belőle, hogy jó étvágyúak és egészségesek maradjanak. — A jószágot nem szabad seprővel megütni, mert beteg lesz.

Karácsony éjjelén a lovak beszélni tudnak és elmondják egymásnak a gazdáról való véleményüket. Ezért a gazda az éjféli miséről hazajövet megeteti, megitatja, megtakarítja őket, hogy jóindulatukat biztosítsa. Ekkor kihordja a trágyát is az istállóból és azután legközelebb csak a karácsonyi ünnepek elteltével viszi ki újra. — Ezen az éjjen különben a lopott ló hazaszökik oda, ahonnan lopták. Beszélik, hogy egy ember lovat lopott és az hét év múlva hét csikójával együtt szökött vissza gazdájához.

A lovat fedeztetés után kötényen vezetik át és kötényben visznek neki zabot, hogy majd kancacsikó legyen. — Hogy a csikót meg ne verjék szemmel, piros szalagot kötnek a nyakába. Az idegen aztán a szalagon csodálkozik el és a csikónak nem árthat. — A csikót, borjút elléskor, a magzatburokkal, a *poklá*-val megtörlik, hogy meg ne verjék szemmel. — Ha a ló nem tud vizelni, paprikát és tormát dugnak a *csökibe* (nemi szervébe.)

Nem szabad a tehén tejébe késsel aprítani kenyeret, mert akkor véres tejet fog adni. — A fecskéfészket sem szabad levetni, mert a jószág megsántul, a tehén pedig véres tejet ad.

Napnyugta után nem szabad tejet kiadni a házból, mert megrontják a tehenet. De ha egy csipetnyi sót tesznek a tejbe, napnyugta után is bátran ki lehet adni, mert akkor már nem tudják megrontani. — Ha a tehén véres tejet ad, — amit a boszorkányok mesterkedésének tartanak — a véres tejet napfelkelte előtt a disznóvályúba öntik és baltával megvagdalmazzák. Ekkor ugyanis a boszorkányt darabolják össze.

Hogy a tejnek jó íze legyen, a köcsögöket Szt. György napjában kakukfűvel és sóval mossák ki, de megfelel erre a célra a vajfű is.

Tehénvásárláskor, amikor a tehenet először a kapun behajtják, egy kék férfikötényen vezetik át, hogy majd meg ne rontassák.

A tehénnek, disznónak, hogy hamarabb üzekedjék, a kicsinyek elválasztásakor sót adnak. — A tehénnek fedeztetéskor téglát kötnek a derekára, hogy biztosan fogjon borjút. — Az újszülött borjút korpával hintik meg, hogy az anyja szivesebben lenyalja.

Karácsony első napján a gazda megfigyeli, hogy ki megy először a házhoz. Ha nő, akkor üsző-, ha pedig férfi, akkor bika-borjú lesz a következő elléskor.

Nem szabad a sertéstölés közben sajnálni, mert akkor nehezen döglük meg. — Azt tartják, hogy az adventi malac rosszul hízik. — A disznót legjobb Egyed napján befogni, mert akkor mindig jó étvágya lesz és szépen meghízik.

A baromfi gondozása a háziasszony joga és kötelessége. Mivel az asszonyok maradibbak a férfiaknál, a szokásokat is jobban megőrizték. Ragaszkodnak is hozzá körömszakadásig és a viláéért sem árulnák el őket. Hosszas kérdezőzködésem, utánjárásom eredménye a következő néhány szokás:

A tojást férfikalapban kell a fészekbe vinni, hogy sok kakas legyen. — A tyúkot pénteken kell elültetni, hogy a kikelő csirkéknek ne legyen nagy epéje. (A nagy epéjű tyúk ugyanis hamar elpusztul.) — Ha a gazdasszony jó tojó tyúkot akar nevelni, akkor úgy ülteti el a kotlóst, hogy az elültetés, de a csirkék kikelése is *Kétasszony közé* (Nagyboldogasszony-Kisasszony napja) essék. — Hogy az elültetett kotlós jól üljön a tojásokon, a gazdasszonynak Luca napján nem szabad addig az asztaltól felkelnie, míg jól nem lakik.

A gyermekek Luca nap hajnalán a tyúkokat *piszkafával megkurkásszák*, hogy jól tojjanak és közben azt mondják: *Tojja-tok, kotojja-tok*. — Karácsony böjttjén nem szabad mosogatni, hogy éven át jó szerencse legyen a baromfiakhoz. — A gyermekeknek nem szabad a szobában lapdázni, mert ha benn lapdáznak, akkor a csirke majd belefut a tojásba.

Az asszonyok minden igyekezete arra irányul, hogy az ő kakasuk erősebb legyen, mint a szomszédasszonyé. Ezért a szomszédasszony kakasának a farktollából kihúznak egy szálát és azt a saját kakasuk taréjába húzzák. Így a kakas biztosan erősebb lesz, mint a szomszédasszonyé.

A gúnárnak paprikát adnak, hogy erős legyen.

Ha a tyúk apró, boszorkánytojást tojt, a tojást balkézzel, a tetőnek háttal állva, átdobják a szomszédba, hogy a rossz szerencsét távol tartsák.

Kovács Gyula.

S Z E M L E

Az elkobzott könyv

(Féja Géza: Viharsarok. Az Alsótságától földje és népe. Athenaeum 1937.).

Az Athenaeum Sárközi György szerkesztésében 10 kötetes könyvsorozatot adott ki, melynek Féja Géza műve az első kötete.

Könyvének elkobzása után¹ Féja Géza maga írja meg ennek

¹ Időközben a bíróság ez alól a művet feloldotta. (Szerk.)